

FREMMEDSPRÅKSENTERET

FOKUS PÅ SPRÅK

SPESIALUTGAVE / NR 21 / FEBRUAR 2010

SPANSK I VERDEN

Spania

Chile

Costa Rica

Mexico

Peru

Cuba

Argentina

Ekvatorial-Guinea

Ny utgave

Øyunn Rishøi Hedemann

SPANSK I VERDEN

FOKUS PÅ SPRÅK NR. 21 / 2010 er skrevet av Øyunn Rishøi Hedemann på oppdrag fra Fremmedspråksenteret. Øyunn Rishøi Hedemann har arbeidet som journalist i *Dagbladet* og studerer spansk språk og latinamerikansk historie ved Universitetet i Oslo. Hedemann har reist mye på Den iberiske halvøya og i Latin-Amerika.

Hftet gir en oversikt over bruken av det spanske språket i verden og retter seg mot elever på ungdomsskolen og i videregående opplæring, lærere, rådgivere og foreldre.

Redaktør for denne spesialutgaven av Fokus på språk er Tone Åstorp. Dette heftet er en revidert og oppdatert utgave av Fokus på språk nr. 7 / 2007.

Fremmedspråksenteret retter en takk til Anders Fotland, Åse Johnsen, Pål Wensberg og UNESCO som har bidratt med fotografier.

År	2010
Utgiver	Fremmedspråksenteret
Utgiversted	Halden
Ansvarlig redaktør	R. Steinar Nybøle
Redaktør	Tone Åstorp
ISSN	1890-3622
ISBN trykket	978-82-8195-036-8
ISBN på nett	978-82-8195-037-5

INNHold

Uno, dos, tres	s. 2
Kultur i den spanskspråklige verden	s. 5
Det spanske språket	s. 15
Spansk i verden	s. 20
Nordmenn og spansk	s. 24
Vil du vite mer?	s. 28

UNO, DOS, TRES

Vet du hva *Siempre Maradona, genio, genio, genio, tá, tá, tá ... ¡Gooooooooooooo! ¡Quiero llorar! ¡Dios Santo! ¡Viva el fútbol! ¡Golaaaazooooo! ¡Diegooooo! ¡Maradonaaa!* betyr? Det vil du få vite hvis du lærer deg spansk.

Når du skal velge et språk på ungdomsskolen eller videregående, er det ofte du ikke vet så altfor mye om språkene du har å velge mellom. Det er egentlig bare bra! Poenget er jo at du skal lære deg et språk, ikke at du skal kunne det allerede. Når det er sagt, vil det lønne seg å sammenligne de forskjellige språkene for å kunne velge det som passer best for deg, og da er du nødt til å vite litt om hvor du kan bruke språket og hva slags kulturer det egentlig representerer.

Det spanske språket er rikt. Rikt på ord. Rikt på bilder, rikt på musikalitet og rikt på uttrykk. Det er også rikt på bøyningsformer og komplekse strukturer, noe som kan være en utfordring i læringsprosessen. Men belønningen er stor: Når du lærer deg spansk, får du muligheten til å ta del i en verdensomspennende ungdomskultur som strekker seg fra fire dager lange karneval i Quito til *matanzas* – griseslaktning med påfølgende fest – i spanske landsbyer.

Karneval på Tenerife.
Kilde: Carlos Guevara / Scanpix.

*Monte Albán er en ruinby i staten Oaxaca, Mexico, og var senter for Zapotek- og Mixtek-kulturene som blomstret ca. 300-900 e.Kr.
Kilde: UNESCO / Isabelle Le Fournis.*

I tillegg er det sann at man i store deler av den spansktalende verden ikke har noen lang tradisjon for å lære seg fremmedspråk; litt forenklet kan vi si at veldig mange spansktalende mennesker ikke kan noe annet verdensspråk enn spansk. Dermed er de kulturene du får innpass i ved å lære deg spansk, faktisk ikke så enkle å få god kontakt med uten å snakke språket. Generelt klarer du deg ganske dårlig dersom du bare snakker engelsk når du er på reise i den spansktalende verden – en verden som strekker seg helt fra Filippinene i øst via Spania til Latin-Amerika og USA i vest.

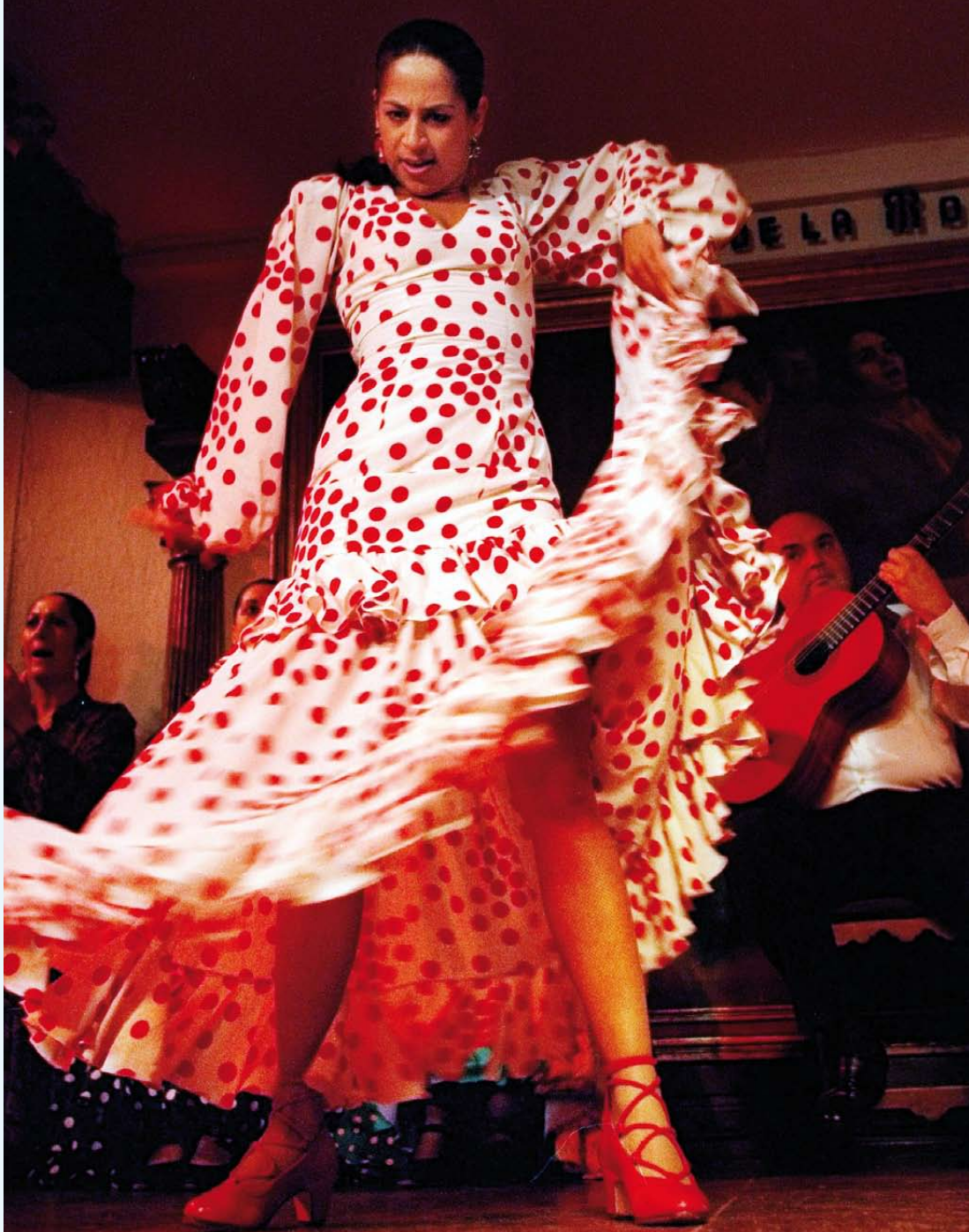
*Bybildet i Bilbao er i endring, her med Guggenheim-museet i bakgrunnen
Kilde: UNESCO / Niamh Bruke.*

*På markedet i Chichicastenango, Guatemala.
Kilde: Pål Wensberg 2006.*

Spansk har med andre ord et gigantisk utbredelsesområde og en lang historie. Du vil få mye av verdenshistorien på kjøpet om du lærer deg spanskens historie, og på samme måte vil du forstå bedre hvordan spansk ble til, og hvorfor det er så utbredt, hvis du kjenner verdenshistorien.

Det finnes altså en mengde grunner til å lære spansk som ikke er direkte knyttet til oppbygningen av det spanske språket: Spansk representerer en enorm kulturell skattkiste i form av historie, musikk, litteratur, mat, fotball, dans og film, og ett eller annet av dette er du vel sannsynligvis interessert i fra før?

Flamenco
Kilde: Scanpix / Karin Beate Nøsterud

KULTUR I DEN SPANSKSPRÅKLIGE VERDEN

Bare så det er sagt: Det beste spansk har å by på, er ikke det kompliserte verbsystemet. Siden spansk blir snakket over et så stort område, får du en rekke kulturelle perler med på kjøpet: I musikken finner du alt fra gammel sigøynerflamenco til popkometen Shakira; i litteraturen alt fra tungvekteren Cervantes til bestselgeren Isabel Allende; i filmens verden alt fra gamle Hollywood-produksjoner, der amerikanerne prøver seg fram på spansk, til plakater av mexicaneren Gael García Bernal på pikerom verden over; og så har vi fotballen, sporten de romanskspråklige av en eller annen grunn er ledende i, og som hele verden er interessert i.

Og man skal ikke kimse av å lære språk gjennom musikk, bøker, dikt, filmer og heiarop. Når du har noe annet å relatere spanske setninger til enn bare en lærebok, når du kan feste dem til en melodilinje eller en situasjon, blir de mye lettere å huske. Det store poenget er at det i den spanskspråklige verden er hundrevis av slike knagger å henge ting på. På universitetet er det flere kurs som dreier seg om å lese spanskspråklige aviser og litteratur og å høre på spansk radio og musikk, fordi du lettere reflekterer over språket og forbedrer evnen til å forstå og uttrykke deg ved å lære språket å kjenne på denne måten.

*Den mexicanske skuespilleren Gael García Bernal.
Kilde: Vincent Kessler / Scanpix.*

*Den colombianske artisten Shakira under en gratisconcert i Mexico City i mai 2007.
Kilde: Eduardo Verdugo / Scanpix.*

MUSIKK

La oss ta noen eksempler. Husker du låta "Hips don't lie" med Shakira og Wyclef Jean? Shakira er fra det spansktalende Colombia, og i denne sangen kommer hun med noen spanske fraser før Wyclef synger:

I never really knew that you could dance like this!
You make a man wanna sing Spanish!
¿Cómo se llama, bonita? Mi casa es su casa ...

"Hva heter du, søta?
Mitt hjem er ditt hjem ..."

Når det gjelder å lære seg det spanske språket gjennom musikk – og å lære seg om musikk gjennom det spanske språket – har globaliseringen og Internett ført med seg et par flotte ting: I våre dager er det å få nyss om, få tak i og få hørt på spanskspråklig musikk bare et tastetrykk unna. Wyclef Jean er ikke det eneste eksempelet på folk som får lyst til å lære seg spansk etter å ha hørt spanskspråklig musikk. I tillegg er veien til å forstå hva som blir sunget, mye kortere enn før, fordi det er så enkelt å finne teksten på Internett.

Og det er masse å ta av! Ettersom engelsk, som vi tidligere har nevnt, ikke er dominerende i den spanskspråklige verden, er markedet også stort for spanskspråklig musikk. Ingen sjanger er for smal eller bred til at den kan synges på spansk, nei, tvert i mot: Her finnes rock, pop, rap, hiphop, reggaeton, singer/songwritere, visesang, metal, flamenco, punk, son ... Og mange av artistene står ikke tilbake for de aller største i den engelskspråklige musikkverdenen, verken når det gjelder prestasjoner eller salgstall.

Det finnes massevis av politisk historisk musikk fra diktaturepokene i Latin-Amerika, men du kan også lære mye språk av låter med enklere budskap, rett og slett fordi det blir så lett å synges med: "*iBaila morena! iBaila morena!*" ("Dans, brunette! Dans, brunette!").

Colombianske dansere opptre i Paris.
Kilde: UNESCO / Michel Ravassard.

Det er en smal sak å få knyttet spanskspråklig musikk til undervisningen; en artist kan for eksempel være en god inngangsport til å lære om et nytt land. Den spanske rapperen Nach Scratch forklarer noen av særtrekkene ved Spania i sin låt "Mi país" (Mitt land):

Mi España de goles, toros y santos, de bares, playas y mantos, de peinetas, flamenco y cantos ... La España del Pepe, la del olé, la de "quedamos y tomamos un café" ...

"Mitt Spania med scoringer, okser og helgener, med barer, strender og sjal, med hårkammer, flamenco og sang ... Pepe-Spania, olé-Spania, "la-oss-gå-og-ta-en-kaffe"-Spania ..."

Havana, Cuba.
Kilde: UNESCO / Cécile Nirrengarten 2003.

*Den gamle bydelen i Havana, Cuba.
Kilde: UNESCO / David Hornback.*

Den verdenskjente hiphop-gruppa Orishas, derimot, kommer fra Cuba: *”Yo represento Ron Mulata, Cuba, hasta el fin”* (Jeg representerer Ron Mulata, Cuba, helt til siste slutt). Shakira forklarer hvordan man danser i Colombia: *”¡Mira, en Barranquilla se baila así!”* (Se, i Barranquilla danser man sånn her!) og meksikanske Control Machete gir uttrykk for sitt syn på Mexico som noe helt annet enn USAs bakgård: *”Es nuestra nación, no la de él de al lado”* (Det er vår nasjon, ikke naboens), og så videre, og så videre. Det er masse å lære, og du kan lære det mens du hører på ny og god musikk. Den tidligere undergrunnsartisten Manu Chaos låt *”Me gustas tú”* er en klassiker og har blitt brukt i spanskundervisningen i mange år fordi den lærer deg hvordan du bøyer det kjempenyttige verbet *gustar* – som brukes i betydningen ”like” – etter det som behager, og ikke etter personen som behages.

Me gustan los aviones / Me gustas tú
Me gusta viajar / Me gustas tú
Me gusta la mañana / Me gustas tú
Me gusta el viento / Me gustas tú

”Jeg liker flyene / Jeg liker deg
Jeg liker å reise / Jeg liker deg
Jeg liker morgenen / Jeg liker deg
Jeg liker vinden / Jeg liker deg”

LITTERATUR

Men det er ikke bare musikken som kan invitere deg inn i den spanskspråklige verden, det er også veldig mye god litteratur som er utgitt på spansk. Og det fine med litteratur – med alt som er nedskrevet – er at du kan ta deg god tid til å slå opp ordene du ikke forstår i ordbøkene, teksten forsvinner ikke. Virkelig

god litteratur har også en annen fordel: De fineste setningene har en tendens til å klistre seg fast i hodet ditt på samme måte som en melodilinje kan gjøre det.

Når det gjelder spanskspråklig litteratur, er det mange fine setninger å ta av, for flere av de spanskspråklige forfatterne regnes som noen av de aller største på verdensbasis. Spania er et av de landene i verden som gir ut flest bøker, også av latinamerikanske forfattere. Colombianeren Gabriel García Márquez, mannen bak bl.a. *Kjærlighet i koleraens tid*, og den chilenske poeten Pablo Neruda er begge Nobelprisvinnere, og blant de mest kjente innen spanskspråklig litteratur. De siste årene har hele verden omfavnet den nyere latinamerikanske skjønnlitteraturen, som ofte har et ganske nyskapende og eksperimenterende språk, og forfattere som chilenske Isabel Allende og peruanske Mario Vargas Llosa er blant de aller mest leste i verden. Også poesien er en mye brukt og høyt elsket sjanger i Latin-Amerika, og poeter som Mario Benedetti fra Uruguay, Federico García Lorca fra Spania og argentinerne Jorge Luís Borges og Julio Cortazár er kjente og elsket verden over.

Det er klart at både dikt og romaner kan være en fin vei inn til de spanskspråklige kulturene. Ta for eksempel det nydelige diktet *”Balada de los dos abuelos”* (Balladen om de to forfedrene) av cubaneren Nicolás Guillén. Cuba er – som du også kan se i låtene til Orishas – et veldig blandet samfunn, hvor forfedrene har vært både indianere, afrikanske slaver og koloniserende spanjoler. I *”Balada de los dos abuelos”* lærer du mye om cubanernes forhold til sin historie: Guillén beskriver nemlig én forfader fra det dypeste Afrika, og én forfader som kommer fra Spania i fullt krigsutstyr. Men i ham samles de til slutt: *”Los dos del mismo tamaño”* (”Begge like store”). I ham

samles de, hans svarte forfader og hans hvite forfader, i ham er de like store, og i ham roper, drømmer, gråter og synger de. Sammen.

*Alhambra, Granada, ble bygget av maurerne, de muslimske innbyggerne i Spania i middelalderen.
Kilde: Scanpix.*

FILM

Også spanskpråklig film har kommet mer og mer på banen de siste årene, og her i Norge har vi den kjempfordelen at vi kan gå og leie en spanskpråklig film og se den med norske undertekster. Vi er med andre ord garantert å forstå hva som skjer i filmen, men vi har i tillegg muligheten til å forstå noe mer enn bare filmen; vi forstår kanskje hva skuespillerne sier, og litt mer av den kulturen det spanske språket representerer. Når vi ser spanskpråklig film, får vi titt inn i en ny kultur, og på samme måte som musikken og litteraturen, kan filmen ta oss med inn i et land vi kanskje ikke har muligheten til å reise til. Størsteparten av filmene som vises på norsk tv og på norske kinoer, kommer fra USA, og mange mener vi kunne hatt godt av å se andre deler av verden enn bare den engelskspråklige. Så om du har lyst til å se noe litt annerledes, kan det være greit å vite at både

argentinsk, spansk, cubansk og mexicansk film har opparbeidet seg et godt rykte, og fått internasjonal anerkjennelse både for sitt kvalitetsnivå og sin originalitet.

Hva er det du har muligheten til å se? Massevis. I filmen *Y tu mamá también* (Og mora di også) drar to meksikanske tenåringsgutter og en pen, voksen dame på roadtrip og lærer en ting eller to om livet; i *Nueve reinas* (Ni dronninger) blir alle, ikke minst publikum, lurt av triksene til to rimelig brukbare argentinske svindlere; i Oscar-nominerte *Amores Perros* (Elskede kjøtere) veves tre historier elegant sammen i et brutalt og desperat Mexico City; i den storslåtte *Diarios de motocicleta* (Motorsykkeldagbøkene) lærer vi både Che Guevara og Sør-Amerika å kjenne, og i *María llena eres de gracia* (María full of grace) møter vi en ung, gravid tenåringsjente fra Colombia som smugler dop til USA i et fortvilt forsøk på å tjene penger.

*Stjernene Javier Bardem, Penélope Cruz og Scarlett Johansson under innspillingen av Woody Allens film Vicky Cristina Barcelona.
Kilde: Scanpix.*

I tillegg har spanskpråklig film mange skikkelige verdensstjerner å friste med, som Penélope Cruz, Javier Bardem, Antonio Banderas, Salma Hayek og

Gael García Bernal, pluss den verdenskjente og flere ganger Oscar-nominerte regissøren Pedro Almodóvar. Med andre ord, de spansktalende landene har både regissører, skuespillere og filmer som regnes blant de virkelig største i verdensmålestokk, og alt tyder på at det bare vil komme flere gode filmopplevelser fra denne kanten.

FOTBALL

Og så har vi fotballen, en sport som i sin maskuline form er svært utbredt overalt hvor man snakker spansk, og som kanskje følges av oss i den ikke-spanskspråklige verden med større interesse enn noe annet fra de spanskspråklige kulturere. Er det noe som er en god og salgbar eksportvare, så er det vel fotball og fotballspillere fra Spania og Latin-Amerika.

De fleste kjenner navnet på den spanske mesterligaen, *Primera División*, og den følges etter hvert av flere og flere nordmenn på norske kanaler. Navn som Fernando Torres, Lionel Messi, Puyol, Riquelme og Raúl er velkjente her oppe i nord, og om vi ikke uttaler Camp Nou og Santiago Bernabéu med samme letthet som Anfield og Old Trafford, er de ikke akkurat fremmedord. For mang en ung fotballspiller har den store drømmen om å dra til England og spille fotball, begynt å blande seg med drømmen om å dra til ett av de spanske topplagene.

Den latinamerikanske fotballen er ikke like lett å få med seg på norske kanaler – med mindre det er store mesterskap – men den er likevel spekket med historie.

Hvem har ikke hørt om målet Diego Maradona satte inn mot England i 1986, med god hjelp av *"la mano de Dios"*, "Guds hånd"? Reprisene ruller fortsatt med jevne mellomrom over skjermen, og er det noe som faktisk er en spansktime i seg selv, så er det å høre på de spansktalende fotballkommentatorene. De går de norske en høy gang. Som den spanskspråklige kommentatoren sa, ropte og gråt det etter Maradonas andre mål mot England i den samme kampen: *"Siempre Maradona, genio, genio, genio, tá, tá, tá ... ¡Goooooooooooo! ¡Quiero llorar! ¡Dios Santo! ¡Viva el fútbol! ¡Golaaaazooooo! ¡Diegooooo! ¡Maradonaaa!"* (Alltid Maradona, geni, geni, geni, tá, tá, tá ... Måååååå! Jeg får lyst til å gråte! Hellige Gud! Leve fotballen! For et måååååå! Diegooooo! Maradonaaa!).

Spillere fra FC Barcelona med pokalen fra Champions League 2009.
Kilde: Scanpix.

Balkong i den gamle bydelen La Boca i Buenos Aires, Argentina. Fra høyre: Maradona, Evita Perón og tangosangeren Carlos Gardel.
Kilde: UNESCO / Ariane Bailey 2004.

*Bakgården - el patio - i et tradisjonelt meksikansk hus.
Kilde: UNESCO.*

DET SPANSKE SPRÅKET

Hvor vanskelig er det egentlig å lære seg spansk? Det er ikke vanskelig å *snakke* spansk. Du kommer raskt i gang, du kan gjenkjenne mange av ordene fra våre egne fremmedord, og lydene er stort sett veldig enkle å uttale for norsktalende. Den spanske rettskrivningen følger systematiske og konsekvente regler som gjør at det nesten alltid er mulig å vite hvordan et ord blir uttalt ut fra hvordan det er skrevet, og ofte kommer du langt med å uttale et spansk ord mer eller mindre sånn du ville uttalt det på norsk. Noen av bokstavene uttales riktignok annerledes, for eksempel uttales spansk *u* som norsk *o*, og spansk *o* som norsk *å* (det gjør jo faktisk vi også noen ganger, for eksempel i ordet "sokk"), men særlig vanskeligere enn dette blir det ikke.

Den store forskjellen på spansk og norsk er verbsystemet, og vil du snakke spansk, kommer du ikke utenom dette. Grunnen er enkel: Uten verb skjer det ingenting. Uten verb kan du ikke gi uttrykk for noe som helst – verken hendelser eller situasjoner – og siden verbsystemet på spansk er så forskjellig fra det norske, er du pent nødt til å pugge det. Det å være kjent med verbsystemet avgjør om du er i stand til å forklare om det er du eller noen andre som gjør noe, om du krever eller spør, om du forteller om noe du gjorde i går, noe du skal i morgen eller noe du driver med akkurat nå. Derfor er verbsystemet helt fundamentalt for å kunne snakke spansk, og det dumper dessverre ikke ned i hodet ditt av seg selv.

*Agatha Ruiz de la Prada bruker sterke farger. Det spanske språket er også fargerikt.
Kilde: Scanpix*

Men – hvis vi biter oss merke i ordet verbsystem – ser vi at det er et *system*, det er heldigvis ikke et verbkaos vi har med å gjøre, og med litt konsentrasjon er det ikke vanskelig å lære seg grunnreglene; det kan til og med være gøy. Å lære seg spansk fra bunnen av blir på en måte som en lang oppoverbakke: du kommer til å bruke en stund på å lære deg de elementære tingene, men så flater det ut. Og da forstår du

plutselig budskapet i spanskpråklig rock, pop og hiphop, i spanske dikt, i spanske fotball-heiarop; du kan se spanske filmer, og du kan snakke med mennesker fra Mexico, Costa Rica, Chile, Spania og et titall andre land. Med andre ord: Bare du lærer deg de grunnleggende trekkene i spansk, åpner en hel verden seg for deg.

Hva går egentlig dette med et verbsystem ut på? Jo, det har seg sånn at verbene i spansk danner et mer komplisert mønster enn i norsk, og hvert eneste spanske verb (for eksempel *hablar* - "å snakke") forandrer seg eller *bøyes* etter hvilken person som utfører handlingen (for eksempel *yo, tú, él* - "jeg, du, han"). Slik er spansk altså veldig forskjellig fra norsk, hvor verbet forblir uforandret uansett hvilken person det er som handler: Vi sier jo både "jeg snakker", "du

snakker" og "han snakker". På spansk, derimot, vil stammen av verbet bli stående, mens den siste delen av verbet forandrer seg etter hvem det er som utfører handlingen: *yo hablo* (jeg snakker), *tú hablas* (du snakker) og *él habla* (han snakker). Dette prinsippet kjenner du nok allerede fra engelsk, hvor vi jo sier *I talk* (jeg snakker) og *you talk* (du snakker), men *he talks* (han snakker). Det er viktig å huske - for ikke å bli skremt av alle verbformene - at grammatikken bare er læren om språket, den er rett og slett et redskap som hjelper oss med å tenke over hvordan vi snakker. De grammatiske reglene er ikke til for reglenes egen skyld, de er blitt til underveis i de tusenvis av årene språket har tatt form. Ved å lære seg de grammatiske grunnreglene, er det lettere å lære et fremmedspråk, og du har et godt grunnlag fordi du allerede har lært engelsk og norsk i mange år.

Mønstre finner du i arkitektur og grammatikk. Militærmuseet i Sevilla.
Kilde: John Banagan / Scanpix

En annen ting det er viktig å huske på, både for elever og lærere, er at det ikke er nødvendig å kunne hele mønsteret for å klare å kommunisere. Vi mennesker ønsker nesten alltid å levere vår beskjed til en mottaker uten misforståelser, men det finnes flere måter å gjøre dette på. Ta f.eks. en setning som "i dag ute det er varmt" versus en setning som "i dag er det varmt ute". Det første eksemplet er grammatisk ukorrekt, mens det andre følger normen for korrekt norsk uttryksmåte. Allikevel kan vi vel driste oss til å si at de begge tjener sitt formål, de er begge eksempler på effektiv kommunikasjon.

Men – for å unngå misforståelser og for å gjøre deg skikkelig forstått – er det alltid en fordel å ha en viss oversikt over den spanske grammatikken inne i hodet. For selv om den spanske folk snakker i Montevideo er forskjellig fra den i Sevilla og fra den i Bogotá, så kan man

si at den skrevne spansken er en slags supernorm, den er ganske lik i hele den spansktalende verden. Derfor er det å kunne skriftlig spanske en glimrende inngangsport til å få kontakt med over 300 millioner mennesker.

Når du reiser rundt i den spansktalende verden, vil du helt sikkert støte borti den spanske ungdomsslangen, som er mye mer utbredt og variert og morsommere enn den norske. I Spania har f.eks. ungdommen hengt seg opp i å kalle hverandre *tío* eller *tía*, de spanske ordene for "onkel" og "tante". Hele fenomenet har blitt så utbredt at det er på linje med det amerikanske *man*. Der en i USA sier "*what's up, man?*", sier en i Spania "*¿qué pasa, tío?*". Og avhengig av hvor i Spania du beveger deg, finner du lokale varianter av samme type ord, som *tronco*, *hombre*, *enano*, *chiquillo* (stokk, mann, dverg, smågutt), ord som alle på stedet kjenner og benytter seg av.

Uttrykket *¡Hoy hace calor!* - *I dag er det varmt!* - kommer garantert til nytte langs Playa del Carmen i Mexico.
Kilde: Adina Tovy Amsel / Scanpix

*Lamaen er et viktig husdyr i Andesfjellene.
Kilde: UNESCO / Georges Malempré.*

I Mexico bruker man *güey*, uttalt "wey", litt på samme måte som det spanske *tío* og *tía*, og også mange varianter av ordet *hermano*, som betyr "bror", for eksempel forkortelsen *mano* eller *manito*. Man sier altså "*¿qué pasa, 'mano'?*", egentlig ganske likt det engelske "*What's up, bro?*" Og variasjonene er like rike som selve livet: I Costa Rica går det mye i mae, i Argentina er det utbredt bruk av *pibe* eller *flaco*, i Chile *huevoñ*, andre steder *loco*, og selv om disse ordene ikke nødvendigvis har noen spesiell funksjon, kan de brukes hundrevis av ganger på én dag, nesten som det norske "lissom".

"Yo soy del sur, tú eres del norte. No hablamos el mismo idioma pero haremos que no importe", synger den spanske popjenta Bebe, og kanskje vi skal ta henne på ordet: "Jeg er fra sør, du er fra nord. Vi snakker ikke samme språk, men vi kan sørge for at det ikke betyr noe."

Machu Picchu er en gammel inkaby i Peru og ligger på 2200 meters høyde.

Kilde: UNESCO / Georges Malempré.

Slike morsomme ord finnes det hundrevis av i spansk, avhengig av hvilket miljø og hvilket land du beveger deg i, og dette er bare én av de mange rent språklige tingene som gjør spansk spennende å lære. Å lære et nytt språk er å åpne for å titte inn i fremmede kulturer: Du åpner for rytmer du ikke kjente til, hemmeligheter du ikke visste om, bøker du ikke har kunnet lese, og i Norge har vi faktisk muligheten til å komme langt på vei helt gratis, fordi det undervises i språk på skolen.

Peruanske kvinner i tradisjonelle klær i Cuzco.

Kilde: UNESCO / Breuer Norbert.

SPANSK I VERDEN

Kart over utbredelsen av spansk i verden

Forklaring:

MØRKEBLÅTT

LYSEBLÅTT

Land der spansk har status som offisielt språk

Land og områder der spansk er uten offisiell status

Kilde: modifisert utgave av http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map-Hispanophone_World.png (public domain).

Spansk er ett av de virkelig store verdensspråkene. Det spanske språket har en historie som går langt tilbake i tid, og fordi Spania for mange hundre år siden var en stor sjøfartsnasjon og kolonimakt, er spansk språk brakt ut til mange kanter av verden og har i dag et veldig stort utbredelsesområde. Antakelig er det omtrent like mange spansktalende som engelsktalende her i verden, spansk har tredjeplassen på Internett, og prosentandelen øker.

Men hvor kommer egentlig spansk fra? For å gjøre en lang historie kort: For over 2000 år siden var Romerriket den klart ledende sivilisasjonen i vår del av verden, og romerne utvidet sine landområder med makt hele tiden. Slik spredte de sin kultur, sitt system og ikke minst språket sitt, latin, utover det europeiske kontinentet. Rundt 200 år f.Kr. nådde romerne de landområdene vi i dag kjenner som Spania og Portugal, en halvøy som også kalles Den iberiske halvøya. Da halvøya ble erklært romersk provins, ble de forskjellige folkeslagene som bodde der, pent nødt til å lære seg latin, de nyankomne herskernes språk.

I den spanske byen Mérida finner man flotte romerske ruiner.
Kilde: UNESCO / Anthony Lacoudre.

Faktisk ble romernes innflytelse så stor at mange av de kulturene som hadde vært på halvøya før de ankom, nærmest ble glemt, og så stor at alt som skulle komme

etter romerne, kom til å bære preg av at de hadde vært der. Både spansk (kastiljansk), portugisisk, galisisk og katalansk, som man nå snakker på halvøya, er datterspråk av den latinen romerne snakket, i likhet med språkene man snakker i tidligere romerske provinser som Frankrike, Italia og Romania. Vi kan jo gi et lite eksempel på hvordan disse avleggerne av latin, de såkalte *romanske* språkene ligner hverandre: På spansk heter brød *pan*, på portugisisk heter det *pão*, på fransk *pain* og på italiensk *pane*. På latin het det *panis*.

Slangehode i Teotihuacán, Mexico, som var den største byen i Amerika før den europeiske erobringen.
Kilde: UNESCO / Mauchamp Desbrosses.

Men hvordan fant egentlig spansk og de andre latinske språkene veien over Atlanteren, til de store landområdene som ofte omtales med det klingende navnet Latin-Amerika? I Latin-Amerika har de snakket spansk i mye kortere tid enn de har i Spania, bare i ca. 500 år. Grunnen er rett og slett den at det spanske språket umulig kunne reise over Atlanteren og bre seg til nye kontinenter før spanjolene selv kunne reise over Atlanteren.

Mot slutten av 1400-tallet hadde spanjolene den sjøfartsteknologien som trengtes for å utforske verden, og i 1492 satte Kristoffer Columbus, som på spansk heter Cristóbal Colón, og flåten hans ut på havet mot vest. Den unge handelsmannen hadde en avtale med den spanske kronen, han skulle finne en ny og kjappere vei til Asia sånn at spanske handelsmenn kunne slippe å ta sjøveien rundt hele Afrika når de skulle handle med asiaterne. Problemet – som gjør verdenshistorien ganske spennende – var at ingen på 1400-tallet riktig visste hvordan jordkloden så ut, så Columbus endte ikke i Asia i det hele tatt, men på én av de små øyene i Karibia utenfor det vi i dag kaller Latin-Amerika. Selv fortsatte Columbus å tro at han hadde kommet til Asia, og det mener mange historikere at han fortsatte å tro helt til sin død.

Cartagena i Colombia var en viktig havneby under kolonitiden.
Kilde: UNESCO / Aída Tereza Baladi.

Columbus' lille misforståelse fikk fundamentale følger både for verdenshistorien og for utbredelsen av det spanske språket. I århundrene etter strømmet spanjoler til det nyoppdagede kontinentet, særlig på grunn av det mange kaller de tre G-er: *Gold, God and Glory*. De nye landområdene viste seg nemlig å ha store mengder edelmetaller spanjolene ville ha tak i, de var befolket av en lokalbefolkning, indianerne, som trodde på sine egne guder, og som de katolske spanjolene helst ville få kristnet så fort som mulig, og til syvende og sist så var det også mye ære forbundet med å våge seg over til det nye kontinentet. Spanjolene koloniserte, terroriserte og forsøkte å kristne et gigantisk område som strakte seg helt fra Sør-Amerikas sydspiss og langt opp i dagens USA (stedsnavn som *Los Angeles, San Francisco og Florida* kan være en tankevekker ...), og den indianske befolkningen som bodde der fikk de nye herskernes språk – spansk – tredd ned over hodet på seg.

Gullmuseet i Bogotá samler flere tusen års gamle skatter.
Kilde: UNESCO / R. Moncada.

Altså: Som følge av at romerne tok med seg latinen til det som nå kalles Spania, og som følge av at spanjolene tok med seg den spanske etterkommeren av latin videre over til det som nå kalles Latin-Amerika, og også til andre deler av verden, snakker over 300 millioner mennesker spansk. Ofte opererer man med tall opp mot 350 og 400 millioner, men fordi befolkningsveksten i noen latinamerikanske land er veldig rask, og fordi det mange steder er snakk om spansk som ett av språkene i et tospråklig miljø, er det vanskelig å komme opp med sikre tall. Av disse millionene bor flesteparten i Spania, Latin-Amerika, Karibia og USA, men det er også spanskspråklige grupper på Filippinene, Marianene og andre øyer i Stillehavet nord for ekvator, og i Ekvatorial-Guinea i Afrika. Dessuten er det mange spanske og latinamerikanske innvandrere i Vest-Europa, Canada og Australia. Spansk ligger på en antatt andreplass blant verdens morsmål (Ethnologue, 2009), og man regner faktisk med at ca. hver tiende person i USA har spansk som førstespråk.

I dag sprer det spanske språket seg i verden på en fredeligere måte enn tidligere. Man bør ikke glemme at en del indianskspråklige mennesker i Latin-Amerika og mange katalansk-, galisisk-, og baskiskspråklige mennesker på Den iberiske halvøya oppfatter spansk som et språk som presses på dem. Likevel er tiden da spansk spredte seg som følge av kolonisering og krigføring en saga blott. Nå er det heller sånn at folk rundt om i verden har fått øynene opp for at spansk er et verdensspråk det er nyttig å kunne. Etter at den fascistiske diktatoren Franco døde i 1975, har det nye, demokratiske Spania blitt gradvis fullt integrert i Vest-Europa, blant annet som medlem av EU. Nå har landet en sterkere økonomi enn de fleste nordmenn er klar over, andre land har for alvor

*Rigoberta Menchú Tum, Guatemala, ble tildelt Nobels fredspris i 1992 for sitt arbeid for urbefolkningens rettigheter.
Kilde: Scanpix.*

Også Latin-Amerika har markert seg mer de siste årene. Landområdet som i lang tid har blitt kalt "USAs baggård", var særlig fram til 1980-tallet preget av diktaturer og brutale militærregjeringer, men i den senere tid har det vært en økning i handel og samkvem mellom Latin-Amerika og resten av verden. De siste årene har flere regjeringer i Latin-Amerika beveget seg i sosialistisk retning, noe resten av verden – både på venstre- og høyresida – spent har fulgt med på.

Spansk er med andre ord et stort og vidt utbredt verdensspråk, det er offisielt språk i over 20 land, og det mangfoldet det spanske språket representerer, er de siste årene gjort mye mer tilgjengelig for oss som ikke har spansk som morsmål. Vi vil både se og høre mer til den spanskspråklige verden i årene som kommer!

NORDMENN OG SPANSK

Det er ikke få nordmenn som har et forhold til den spanske kysten. Spania er et kjempepopulært ferieland for nordmenn, og man regner faktisk med at rundt 800 000 nordmenn besøker Spania hvert eneste år. Men er det bare denne *"cuanto cuesta una cerveza"*-kulturen, den rene feriekulturen, som knytter Norge og de spansktalende landene sammen?

Norge og Spania er allierte i NATO og partnere gjennom EØS-avtalen, samtidig som handelen mellom landene stadig øker. I tillegg bor mange nordmenn fast i Spania. Det finnes ingen sikre tall på hvor mange det dreier seg om, men man tror det er nærmere 40 000. I områdene der det bor flest nordmenn, har man bygd norske skoler og kirker og opprettet norske foreninger og klubber.

Når det gjelder de spansktalende landene i Latin-Amerika, har vi fortsatt en vei å gå. Disse landene er på mange måter nokså ulike, og dermed blir også forholdet til Norge forskjellig fra land til land. Med visse unntak har kontakten mellom Norge og landene i Latin-Amerika tradisjonelt vært ganske begrenset. I flere av dem har vi ikke engang en egen ambassade, og mye av kontakten har kun dreid seg om bistand og utviklingssamarbeid. Norges forbindelser med land som Peru, Uruguay, Paraguay, Bolivia, Venezuela og Ecuador er foreløpig lite utbygd, mens vi har et nærmere forhold til Mexico, Chile og Argentina. Disse landene har Norge gode og vennskapelige forbindelser med, selv om de hittil har vært av begrenset omfang.

I denne globaliseringens tidsalder er det imidlertid grunn til å tro at de latinamerikanske landene etter hvert vil etablere nærmere kontakter med resten av verden, og at det dermed vil bli flere arbeidsplasser på steder hvor det trengs kunnskap om Latin-Amerika og det spanske språket.

Utsikten over Patagonia i Chile er nesten som i norsk fjellheim.
Kilde: Scanpix.

*Mais ble dyrket allerede for 3500 år siden. Det finnes over tusen ulike maissorter. Her fra markedet i Chichicastenango, Guatemala.
Kilde: Pål Wensberg 2006.*

Hva med her hjemme i Norge, da? Uten å bevege oss en millimeter kan vi nyte godt av latinamerikansk og spansk kultur. Det er nemlig over 15 000 personer med landbakgrunn fra Sør- og Mellom-Amerika i Norge, og over 1600 med landbakgrunn fra Spania, og de har brakt med seg sitt språk og godbiter fra sin kultur hit. Nå finnes det salsa-, tango- og flamencoklubber i nesten alle de store norske byene, og i hovedstaden har Radio Latin-Amerika holdt det gående i mange år.

*Fruktmarked
Kilde: Lise Åserud / Scanpix*

Kort sagt: Det finnes en rekke mennesker her hjemme som på en eller annen måte er engasjert i og videreformidler viktige elementer fra spansk og latinamerikansk kultur. Og hvem har ikke én eller annen gang benyttet seg av noen av småordene som har sneket seg inn, tja, kjøkkenveien? *Paella. Tacos. Tortillas. Salsa. Tapas.*

Den spanske og latinamerikanske maten har kommet inn i kjøkkenet vårt, og vi har tatt den i mot med åpne armer.

*Skinkebutikk
Kilde: Lise Åserud / Scanpix*

Frokost hos en familie i Aguacatán, Guatemala.
Kilde: Pål Wensberg 2006.

Latin-Amerikagruppene, eller LAG, er en solidaritetsorganisasjon som holder til i Norge. Den er partipolitisk uavhengig og arbeider for å spre informasjon om forholdene i Latin-Amerika og støtte de som jobber for en bedre framtid på kontinentet. To ganger i året sender de solidaritetsbrigader til forskjellige latinamerikanske land. På disse brigadene begynner deltakerne med et språkkurs, før de jobber med lokale prosjekter og bor hos latinamerikanske familier.

Spansk språk er i farta i Norge! I en tid med økende internasjonalisering er det å kunne spansk blitt en nyttig ressurs for samfunnet, og derfor tilbyr stadig flere ungdoms- og videregående skoler nå også spansk. På universitetene underviser og forsker man på mange områder innen spansk og spanskamerikansk språk, litteratur, kultur og historie. I tillegg finnes det en rekke samarbeids- og utvekslingsavtaler med spanske og latinamerikanske skoler og universiteter

som norske elever og studenter kan søke opptak ved. På "Det flerspråklige bibliotek" på Deichmanske er spansk ett av de aller største og mest utlånte språkene, og etterspørselen bare øker. Biblioteket har allerede et femsifret antall bøker på spansk som kan bestilles og lånes på folkebiblioteker over hele Norge.

Dersom du vil studere spansk språk, kan du få en rekke muligheter i arbeidslivet, både innen undervisning, handel, oversettelse, tolking, offentlig administrasjon og mye mer, og det finnes i tillegg en hel haug muligheter til å gjøre frivillig arbeid i et spansktalende land, for eksempel å hjelpe til på samfunnsentre og skoler i fattige strøk i Latin-Amerika. Lærer du deg spansk, er det ikke sikkert det bare er du som får bruk for kunnskapen din, det er også en god sjanse for at verden får bruk for deg!

VIL DU VITE MER?

MUSIKK

Det finnes som sagt utallige spanskspråklige artister, og du finner mange smakebiter med lyd og bilde ved å ta et nettsøk på navnene deres. Noen forslag kan være:

Andrés Calamaro
Alejandro Sanz
Ana Belén
Bebe
Buena Vista Social Club
Camarón de la Isla
Calle 13
Carlos Baute
Control Machete
Chambao
Chenoa
Don Omar
El Canto del Loco
Enrique Iglesias
Extremoduro
Gotan Project
Guillermo Anderson
Hector y Tito
Héroes del Silencio
Jarabe de Palo
Jennifer López
Joan Manuel Serrat
Joaquín Sabina
Juanes

Juan Luís Guerra
Julio Iglesias
Kiko Veneno
La Factoria
León Gieco
Los Fabulosos Cadillacs
Los Rodríguez
Mala Rodríguez
Maná
Manolo Kabezabolo
Mano Negra
Manu Chao
Melendi
Nelly Furtado
Ojos de Brujo
Orishas
Paco de Lucía
Pablo Milanés
Pánico
Pignoise
Paulina Rubio
Rakim & Ken-y
Rodrigo y Gabriela
Sargento García
Shakira
Silvio Rodríguez
Tego Calderón
Tommy Torres
Victor Manuel
Wisín y Yandel

FILM

Her kan du se trailere til en mengde spanskpråklige filmer som har gått på norske kinoer:
<http://www.filmweb.no/trailere>

Du kan også sjekke ut kjente og mindre kjente filmskapere som:

Alejandro Aménabar
Alejandro González Iñárritu
Alex de la Iglesia
Bigas Lunas
Emilio Martínez Lázaro
Fabián Bielinsky
Fernando Trueba
Guillermo del Toro
Isabel Coixet
Javier Fesser
José Luís Cuerda
Julio Medem
Luis Buñuel
Pedro Almodóvar
...og det finnes mange flere!

Et par filmforslag kommer her:

Abre los ojos
Amanece que no es poco
Belle Époque
Camino
Che El argentino
Che el guerrillero
Como agua para chocolate
Diarios de motocicleta
El crimen del Padre Amaro
El hijo de la novia
El laberinto del fauno
El orfanato

Fresa y chocolate
La mala educación
La zona
Los abrazos rotos
Los crímenes de Oxford
Los girasoles ciegos
Frida
Luna de Avellaneda
Mar adentro
María, llena eres de gracia
Nueve Reinas
Tapas
Vicky Cristina Barcelona
Volver
Volver a empezar
XXY

LITTERATUR

Blant de mest kjente spanskpråklige forfatterne finner du:

Mario Vargas Llosa (f. eks. *El Hablador*)
Isabel Allende (f. eks. *La casa de los espíritus*)
Elvira Lindo (f.eks. *Una palabra tuya*)
Gabriel García Márquez (f. eks. *Cien años de soledad*)
Carlos Ruíz Zafón (f.eks. *La sombra de viento*)

Innen poesien kan du blant andre lese:

Clara Janés (f.eks. *"Estuve con un joven"*)
Ernesto Cardenal (f.eks. *"Oración por Marilyn Monroe"*),
Gloria Fuertes (f.eks. *"Niños de Somalia"*)
Nicolas Guillén (f.eks. *"Balada de los dos abuelos"*)
Rubén Darío (f.eks. *"A Roosevelt"*)
Pablo Neruda (f.eks. *"Poema XX"*)

Her finner du temasidene om spansk ved Det flerspråklige bibliotek (som er del av Deichmanske bibliotek): http://www.dfb.deichman.no/index.php?str=small&sti=vaare_spraak&sti2=spansk.

SPANSK SPRÅK

Her er noen nyttige lenker til sider som på forskjellige måter handler om spansk språk:

Instituto Cervantes, en ideell organisasjon med det formål å fremme det spanske språket og spansk og latinamerikansk kultur rundt om i verden: <http://www.cervantes.es> eller http://cvc.cervantes.es/obref/anuario/anuario_04/almansa/p06.htm

Den norske spansklærerforeningen:
<http://www.anpenorge.no>

Real Academia Española, hvor du blant mye annet finner en spansk ordliste: <http://www.rae.es>

Oversettelse mellom spansk, engelsk og norsk på nett:
<http://www.ordnett.no/ordbok.html>

SPANSKSPRÅKLIG KULTUR I NORGE

Og hvis du ønsker nærkontakt med spanskspråklig kultur:

<http://www.salsanorge.no>

<http://nob.tango.info>

<http://www.flamencoweb.no>

<http://www.radiolatinamerika.com>

<http://www.latin-amerikagruppene.no>

AMBASSADER

<http://www.noruega.org.ar>

<http://www.noruega.cl>

<http://www.noruega.org.co>

<http://www.noruega-cuba.org>

<http://www.noruega.org.gt>

<http://www.noruega.org.mx>

<http://www.noruega.org.ni>

<http://www.noruega.org.ve>

<http://www.noruega.es>

LANDSIDER

På <http://www.landsider.no> finner du nyttige lenker til sider som på forskjellige måter handler om spanskspråklige land.

LITTERATUR

Falk, J., Skölin, K. og Lerate, L. (2002). *Modern spansk grammatik*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Fuglestad, F. (1994). *Latin-Amerika og Karibiens historie*. Oslo: Cappelen.

Fuglestad, F. (2004). *Spania og Portugals historie – en oversikt*. Oslo: Cappelen.

Seco, M. (2004). *Gramática esencial del español*. Madrid: Editorial Espasa Calpe.

Torrego, L. G. (2002). *Gramática didáctica del español*. Madrid: Ediciones SM.

Weber, G. (1997). "The World's 10 most influential Languages" i *Language Today*, 3, s. 12-18.

Tilgjengelig på nett: <http://www.andaman.org/BOOK/reprints/weber/repweber.htm>

*Toledo, som ligger sentralt i Spania, er erklært som en del av verdensarven.
Kilde: UNESCO / Luís Martínez López*

Fokus på språk – Spesialutgave 21/2010

© Fremmedspråksenteret 2010

ISBN: 978-82-8195-036-8 (trykket) 978-82-8195-037-5 (på nett)

ISSN: 1890-3622

FREMMEDSPRÅKSENTERET

www.fremmedspraksenteret.no

SPANSK I VERDEN

Lurer du på hvor i verden du kan snakke spansk? Dette heftet gir deg svar. Her serveres smakebiter på sanger, filmer og bøker du forstår bedre hvis du lærer deg verdens tredje vanligste språk. Du får vite hva det å lære spansk kommer til å kreve av deg, men du får også vite hva det gir deg. Lærer du deg spansk, er det ikke bare du som får bruk for kunnskapen din, det er også en god sjanse for at verden får bruk for deg!